

Uden respekt for planteleverancen

I et udbud blev der leveret et andet og dårligere plantemateriale end beskrevet. Det udviklede sig til en lang og betændt, men også meget lærerig sag.

Af Anne Fischer Stausholm

Er planter så billige at ingen kører sig om deres kvalitet? Er vores viden om fagets særkende så begrænset at vi ikke kan vurdere dem fagligt kvalificeret? Hvor er planteskolernes faglig stolthed og korpsånd? Hvilke følger har modtagerens manglende kontrol og kvalitetssikring for den fremtidige planteproduktion?

Spørgsmålene tårner sig op i en sag hvor alle parter er tabere. Det er en sag hvor planteskoler har mistet ordrer fordi en konkurrent tilsyneladende har spekuleret i dårlig plantekvalitet og manglende faglighed i kundens modtagekontrol. Kunden har nok fået billige planter, men planteskolebranchens anseelse og troværdighed har lidt skade og udenlandske planteskoler fra især Tyskland og Holland har fået endnu mere plads.

Et almindeligt udbud

Fik kunden de planter og den kvalitet der fremgik af udbudsmaterialet? I den indbudte licitation blev udbudsmaterialet sendt til fem planteskoler der alle gav bud. Grundlaget var ifølge udbudet tilbudsloven.

Tildelingskriteriet var 'laveste pris'. Og ordren gik til lavestbydende med et bud på 446.642 kr. Højeste bud var 534.129 kr. Vinderbuddet var uden forbehold. Et af de øvri-

ge bud havde forbehold for træer af dansk herkomst, og de to højstbydende havde forhåndsreserveret træer af dansk herkomst.

Licitationsmaterialet omfattede levering af større højstammede træer af dansk herkomst og en række hæk- og læplanter. I udbudsmaterialet fremgik følgende krav i henhold til plantelisten: Lokalitet, latinske navn, danske navne, alder, størrelse og antal.

Videre hed det under 'Særlige Arbejdsbeskrivelser for plantelevering': „Samtlige planter skal være forsynet med et mærkat, der som minimum oplyser om plantens latinske navn (slægtsnavn, artsnavn og subspecies), plantens alder samt plantens størrelse. Undtaget herfor er småplanter og roser der leveres i bundter. Her skal hvert bundt være forsynet med et tilsvarende mærkat.“

Planterne blev leveret og plantet ud. Udbyder stillede sig tilfreds - indtil en af de fire tabende planteskoler bemærkede at leverancen ikke var konditionsmæssig. Ud fra en besigtigelse af de udplantede planter påstod planteskolen at der var træer der hverken var højstammede eller danske. Hæk- og læplanterne levede heller ikke op til kravene. Kvaliteten lå i det hele taget under almindelige krav,

FUSARIUM I PLANTER

- Fusarium findes i vækstmedier og nogle planter.
- Svampen kan forekomme uden at det er at betragte som en decideret mangel og ofte uden at det opdages fordi planter under gode vækstbetingelser kan overvinde en inficering.
- Sundt plantemateriale, god hygiejne i forbindelse med håndtering af planterne og gode jordbundsforhold og dræn er vigtige i forebyggelsen af fusarium.
- Der er ingen midler der forebygger eller bekæmper fusarium og der er ingen kemiske midler som har 100% effekt.
- Oftest kan man ikke se på planterne at de er angrebet.

lød påstanden. Sagen blev derfor bragt ind for Klagenævnet for Udbud.

Ikke op til konditionerne

Den forurettede planteskole bestilte en uvildig konsulentbesigtigelse. Rapporten, der er baseret på visuel observation på stedet, konkluderede: „Udbyder har modtaget et plantemateriale der for mange af planternes vedkommende ikke lever op til konditionerne i udbudsmaterialet, og som efterfølgende vil kræve en klar strategi og mange arbejdstimer fra udbyders side for at udvikle sig tilfredsstillende.“

Rapporten konkluderede også at der var tale om et meget uensartet plantemateriale. Mange planter havde ensidig kroneopbygning, et typisk tegn på at de har stået klemt. Mange træer havde uregelmæssig og forkert grenopbygning og bar præg af ikke at have fået den nødvendige kronedynding og -korrigerende. Mange topkud var knækket eller stukket med knudret top. En del træer var for små. En del havde store afvigelser fra centerlinien. Umiddelbart overholdt omkring 20% af træerne ikke normkravene.

Barrodshæk- og læplanterne havde store afvigelser i rodhalsdiameter, rodudvikling og højde. Der var både gode og dårlige eksempler i samme bundt. Det antydede manglende eller dårlig sortering. Mange planter var uden forgrening og lignede unplanter. Skønt

de på etiketter og fakturaer benævnes omplantede, var mange ikke omplantede og yngre end foreskrevet.

Planterne virkede generelt vitale. Det gjaldt dog ikke flere bundter af eg og bøg med et atypisk mørkfarvet ved, indtørrede knopper og små blade. Egeplanterne forekom generelt små og mindre vitale end de øvrige planter.

Forskerne på banen

Der blev taget prøver af hæk- og læplanter til vurdering hos Danmarks Jordbrugsforskning og DEG Green Team.

Danmarks Jordbrugsforskning så på planternes alder, rod/top forhold, rodhalsdiameter og tegn på omplantning. Konklusionen stemte med konsulentbesigtigelsen. En del planter var yngre end foreskrevet. En del viste ingen tegn på omplantning. Nogle bundter havde både rodsårne og ikke rodsårne planter i samme bundt. Nogle bundter viste tegn på rodsårninger og andre var uens beskåret.

Variationen på planternes rodsystemer blev opgivet som en variationskoefficient der er et relativt mål for hvor meget planternes størrelse afviger fra hinanden. Planter der ikke er sorteret efter størrelse, har ofte en koefficient over 20%. Det havde en del bundter i det vurderede plantemateriale.

Et asymmetrisk rodsystem kan skyldes opbevaringen, men da ikke alle planterne havde asymmetrisk rod, måtte

TILBUDSLOVENS KRAV

Lov nr. 338 af 18. maj 2005 om indhentning af tilbud i bygge- og anlægssektoren.

- Klageren har i sit klageskrift til Klagenævnet for Udbud bl.a. fremført at tilbudslovens §2 stk. 2 og 3 ikke er overholdt.

§2 stk. 2. Udbyderen skal udnytte de muligheder, der findes for at skabe tilstrækkelig konkurrence.

§2 stk. 3. Det påhviler udbyderen ved tilrettelæggelsen og gennemførelsen af udbuddet og tildelingen af ordren at sørge for at udvælgelsen af tilbudsgivere sker på grundlag af objektive, saglige og ikke-diskriminerende kriterier, og at der ikke finder forskelsbehandling sted mellem tilbudsgiverne.

- Klageren har endvidere fremført at indklagede har handlet i strid med tilbudslovens § 8 stk. 3.

§ 8 stk. 3. Udbyderen kan forkaste et tilbud, såfremt det findes overvejende sandsynligt, at den bydende er ude af stand til at gennemføre arbejdet i tilfredsstillende kvalitet, på hensigtsmæssig og forsvarlig måde og i rette tid.

årsagen være produktionsforhold i planteskolen. Asymmetrisk rodsystem vil kunne medføre dårlig stabilitet af planterne efter udplantning.

DEG Green Team undersøgte prøver af ege- og bøgeplanter for sygdomme. Man konkluderede at bøgeplanterne havde fusarium i og på rødderne og rodhalsen og havde haft bøgeluseangreb. Fusarium-angrebene var så voldsomme at de kunne give store udfald, især hvis træerne blev plantet under ikke optimale forhold.

De blev faktisk plantet på en jordvold. Det er uvist om planterne blev leveret med fusarium eller blev inficeret bagefter. Egeplanterne viste derimod ingen tegn på sygdom eller svamp. Når de var små og svage, kan årsagen derfor være dyrkningsproblemer.

DNA-test af materialet

Planteleverancen bestod bl.a. af ca. 280 lindetræer der ifølge udbudsmaterialet skulle være en særlig klon af dansk herkomst. I samarbejde med kun-

den bad den forurettede planteskole Naktuinbow, Hollands statslige forsøgsvæsen og plantetilsyn, om en bedømmelse og en DNA-test. Der blev udvalgt 12 tilfældige lindetræer (et for hver 25 træer i rækken) for at opnå et godt statistisk materiale.

Af rapporten fremgik at træerne havde forskellig alder. Beskæringsteknikken indikerede at træerne var sammensat af leverancer fra forskellige underleverandører. Træerne var en blanding af frøformere-

Udbudsmaterialet beskrev en bestemt klon af lind af dansk herkomst. Leverancen var for en stor dels vedkommende imidlertid fra Holland og en anden klon end foreskrevet. Modtagekontrollen svigtede, og resultatet taler for sig selv. Trist at skue og et stort arbejde venter forude for at få træet på ret køl.

de træer og podede kloner. Ikke fra den samme klon som de skulle være.

Rapporten oplyste videre at den anvendte beskæringsteknik bruges af flere planteskoler i Holland. Desuden var jordklumpen i flere tilfælde karakteristisk for hollandske planteskoler. Naktuinbouw fastslog at træerne ikke levede op til kvalitetsnormerne som dog varierer lidt fra land til land.

DNA-testen viste at der var tale om en blanding af kloner. Ud af 12 testede træer opfyldte kun 4 med sikkerhed kravene i udbudsmaterialet. Da træerne var tilfældigt udvalgt kan man antage at kun en tredjedel af leverancen er konditions-mæssig.

DNA-testen blev udført som en 'Finger-print-test'. Den kan godt udføres i Danmark, men den skulle - på grund af manglende erfaringer - køre som et forskningsprojekt. Derfor blev testen udført i Holland.

Klagenævnet for Udbud

Problemstillingen rejser det juridiske spørgsmål om man må modtage et andet og et dårlig-

DNA FINGER-PRINTS

- Der blev udtaget grene fra 12 tilfældigt valgte lindetræer ud af de ca. 280 plantede. Grenene blev nummeret, farvekodet og podet på grundstammer af *Tilia platyphyllos* og sat i væksthuse.
- Grene fra 12 kendte lindekloner dyrket på forsøgsstationen blev ligeledes podet på *Tilia platyphyllos* som referencemateriale.
- Der blev taget blade fra to planter stammende fra det samme træ. Bladene blev bagefter blandet. Fra referencematerialet blev blade fra fire planter udtaget og mixet.
- Materialet blev gentestet og sammenlignet med allerede kendt hollandsk materiale. Det kunne fastslås at kun 4 ud af de 12 træer havde den bestilte klons DNA-profil.

gere plantemateriale end udbuddet anfører. Klagenævnet for Udbud har haft sagen til behandling, men afvist den. Klagenævnet gav principielt anklager ret i alle påstande, men nævnets beføjelser rækker kun til at sikre at parterne står lige i budrunden.

Det er efter nævnets opfattelse dog ikke godtgjort at modtageren har været i ond tro ved tildeling af den udbudte planteleverance. Bygherre har derfor ikke bevidst stillet de bydende parter forskelligt.

Nævnet understreger at sagen drejer sig om en kontrakt der er misligholdt fordi der er givet usande oprindelsesoplysninger og leveret ringere kvalitet end aftalt. Følgeseddel og fakturalinier indeholder falske oplysninger om produktets alder og oprindelse. Sådanne misligholdelser videregives normalt til Plantedirektoratet for at belyse sagen over for interesserede myndigheder.

Klageren har dokumenteret alle påstande over for modtageren af planterne. Klagenævnet for Udbud anbefalede derfor at rejse sagen som civilretsligt søgsmål. Hvilket klager stadig overvejer.

I sagen har den berørte planteskole lidt et avancetab på 110.000 kr. samt 244.000 kr. til rapporter, konsulenttydelser og advokatbistand. Når planteskolen overvejer en retssag, er det også fordi den har tabt andre licitationer under lignende mistænkelige forhold og frygter at gøre det igen. Planteskolen vil fremtids sikre firmaet, enten ved at ændre konkurrenternes adfærd eller tilpasse sin egne leverancer.

Synes juridisk korrekt

Sagen rejser også det spørgsmål, om modtageren handler i strid med tilbudsloven ved at acceptere planter der ikke lever op til udbudsmaterialet. Sætter det ikke den reelle konkurrencen ud af kraft?

Peter Andersen, chefjurist i Håndværksrådet, vurderer at klagenævnets afgørelse er rigtig.: „Det er vigtigt at adskille forløbet og bedømmelsen af selve udbuddet fra de følgende omstændigheder hvor planteskolen efter det oplyste leverer andet end det der er aftalt og krævet.“

Ved et udbud omfattet af tilbudsloven eller EU-regler skal udbyderen stille alle tilbudsgivere lige, og udbyder er forpligtet til at indgå aftale med den tilbudsgiver der giver bedst pris. Opfylder udbyder disse krav er der ikke basis for at klage til klagenævnet over udbyder - med mindre udbyderen bevidst bagefter giver den valgte tilbudsgiver adgang til at levere noget helt andet end hvad der er udbudt, forklarer Peter Andersen.

I en sag som denne har klagenævnet vurderet at der ikke er indgået aftale mellem udbyder og tilbudsgiver om at levere andet end det udbudte. Tværtimod vil udbyderen forlange at de forkerte træer udskiftes med de rigtige, udbudte træer. Derfor er udbuddet gennemført korrekt.

„Hvis leverandøren under arbejdets udførelse ændrer leverancen og måske snyder ved bevidst at levere andet end aftalt, så er det et kontraktbrud. Det giver kunden ret til omlevering, eventuelt nedslag i prisen eller i yderste konsekvens at ophæve kontrakten. Men det har intet med udbuddet og licitationen at gøre. Det er et rent kontraktligt forhold mellem kunden og leverandøren som de øvrige tilbudsgivere ikke kan blande sig i,“ forklarer Peter Andersen.

Plantedirektoratets svar

Plantedirektoratet blev spurgt om det er i orden at en planteskole sælger planter som en bestemt klon selv om en betydelig mængde er dokumenteret at være en blanding af kloner. Svaret lød: „Der stilles ikke krav til prydanterers identitet ud over at disse ved salg skal være mærket med botanisk navn (slægt og art).“

Og er det berettiget at sælge planter som om de er af dansk herkomst til trods for at en væsentlig del er fra udlandet. „Der stilles ikke krav om angivelse af hvor prydanter er produceret,“ lød svaret.

Videre blev Plantedirektoratet bedt om at oplyse om der er dokumentationskrav og undersøgelses- og indberetningspligt ved import af udenlandske planter. Her var svaret: „Ved omsætning af planter i Danmark skal kravene i be-

Træerne er blevet grønne. Men at der er tale om forskellige kloner fornermes klart. Det forreste i rækken træ har en bred krone, mens det næste er smalt og opret. Det vil kræve en del beskæringsarbejde at skabe et ensartet udtryk.

Mange topskud var knækket eller stukket med knudret top.

Er det sådanne træer vi ønsker leveret. De er billige, men er her solgt til overpris. Landskabsarkitekter og anlægsgartnere må have større faglig indsigt i modtagekontrollen. Det er her plantematerialet skal vurderes kritisk og eventuelt returneres hvis det ikke opfylder forskrifterne.

MODTAGEKONTROL AF PLANTER

NORMER OG VEJLEDNING FOR ANLÆGSGARTNERARBEJDE
(Danske Anlægsgartnere, 2006)

- **Modtagekontrol:** „Ved modtagelse kontrolleres at det leverede er i overensstemmelse med bestillingslisten for så vidt angår antal, størrelse, arts- og sortvalg. Planter kontrolleres visuelt ved modtagelse. Planterne skal fremtræde vitale. Svækkede, beskadigede og ikke saftspændte planter med synlige sygdomstegn kasseres. Rødder og jord skal være fugtige ved levering.“
- **Højstammede træer:** „Planter skal være velforgrenet og have et udseende der er karakteristisk for sorten. Trækronen skal være velfbalanceret. For træer med gennemgående stamme skal der være et gennemgående ledeskud. På højstammede træers gennemgående stamme må afvigelse fra centerlinien fra rodhals op til krone være højst 3 cm. For Quercus, Fagus, Carpinus, Crataegus og Platanus og for landskabsheister generelt tolereres større afvigelser.“
- **Hæk- og læplanter:** „Planter skal have et velfbalanceret forhold mellem top og rodmasse. Planter skal være velforgrenet og have et udseende der er karakteristisk for sorten. For barrudsplanter skal rodbeskæring være synlig. Rodhalsdiameter skal angives for skov- og landskabsplanter samt for hækplanter mindre end lette buske. For skov- og landskabsplanter skal færdigvarer sorteres efter rodhalsdiameter i relation til højde i henhold til normerne.“

PLANTESTANDARD

(Dansk Planteskoleejerforening, 2002).

- **Højstammede træer:** „Træerne skal have en ret stamme og en artstypisk krone. Gennemgående terminalskud og velfordelte grene. Højstammede træer skal i hele produktionsforløbet have kronens grundform optimeret til videre vækst med gennemgående terminalskud og velfordelte krongrene.“
- **Hæk- og læplanter:** „Sammenhængen mellem rodhalsdiameter og højde gælder for den enkelte plante ikke for et helt bundt.“

kendtgørelse om planter være opfyldt. I princippet er der fri bevægelighed for planter i EU hvis de stillede krav er opfyldt. Der er således ingen krav om undersøgelse eller indberetning ved handel med planter mellem EU-landene. Virksomheder der i Plantedirektoratet er registreret som leverandør af planter, skal kunne redegøre for køb og salg.“

Plantedirektoratets normale procedure er kontrolbesøg på planteskolerne hvor der udtages stikprøver og skaffes dokumentation. I den aktuelle sag kunne Plantedirektoratet have bedt planteskolen om at dokumentere hvilke planter der var leveret, men det krævede planteskolens medvirken.

Den vindende planteskole løj i lang tid om plantematerialets oprindelse og anførte egen lokation for planteproduktion. Først senere erkendte man - hårdt presset - at der var tale om importplanter.

Politianmeldelse

Plantedirektoratet har ret og pligt til at besigtige planteskoler. Konstateres uregelmæssigheder, kan direktoratet bede planteskolen rette dem. Men direktoratet kan ikke gøre noget ved en sag hvor en privatperson eller virksomhed henvender sig med en mistanke. Sådanne sager skal politianmeldes, men uden egen faglig kompetence vil politiet henvende sig til Plantedirektoratet for at få sagen vurderet.

Planteskolen har erkendt at have leveret planter fra Holland. Da de ankommer på modtagerens adresse er de mærket som danske planter. Det kunne afsløres med en politianmeldelse og stille klageren gunstigt i en retssag.

Klageren har argumenteret for at få Dansk Planteskoleejerforening og Plantedirektoratet til at påtage sig sagen. Hvad de ikke vil. Plantedirektoratet med henvisning til deres beføjelser.

Planteskoleejerforeningen har dog overgivet sagen til foreningens erhvervspolitiske udvalg for at fortsætte dialogen med Plantedirektoratet. Foreningens formand har desuden været indkaldt som vidne.

Spørgsmål som planteskoleejerforeningen også kunne

tage op er: Hvordan kan en forening og en offentlig kontrolinstans leve med en bevidst og veldokumenteret omgåelse af sandheden der skader branchen? Hvilken berettigelse har Plantedirektoratet når man ikke kan tage sig af sådan en sag uden politianmeldelse? Er kontrollen pengene værd?

Dansk Planteskoleejerforening kan kun være interesseret i at branchen opretholder en reel konkurrence og troværdighed, og at planteskolerne agerer etisk acceptabelt. Derfor har foreningen også taget initiativ til at oprette et ankenævn der kan håndtere enkelt-sager som den aktuelle.

Modtagekontrol

Sagen understreger spørgsmålet om modtagekontrollens kvalitet. Skal man kunne identificere jordtyper af udenlandsk herkomst? Næppe. Skal man kunne skelne mellem forskellige beskæringsteknikker der medfører at træerne ser meget forskellig ud? Måske.

Dansk Planteskoleejerforening må på banen. Dens medlemmer må kunne opfylde en række kvalitetskrav og der må være sanktionsmuligheder hvis de ikke gør det. Men også Danske Anlægsgartnere, Danske Landskabsarkitekter og Praktiserende Landskabsarkitekters Råd har et medansvar for modtagekontrollen. Plantestandarden og Normer og vejledning for anlægsgartnerarbejde rækker ikke.

Det må være muligt at definere de krav der sættes til en kontrol - vel vidende at der er et utal af variationer. Man kan måske begynde baglæns - med det endelige beplantningsudtryk. Der er klar forskel på om et egetræ skal stå i et læhegn eller solitært. Det skal være muligt at kontrollere f.eks. antal omplantninger og rodhalsdiameter. Det skal også defineres hvad formålet med modtagekontrollen er og hvilke faglige krav den stiller.

Bør få konsekvenser

Når tildelingskriteriet er 'laveste pris' indbygger man et modsætningsforhold til den præcise kvalitet som fremgår af udbudsmaterialet. Det kan skabe ulige konkurrence. Kun modtagekontrollen er i stand

Vi ønsker lige konkurrencevilkår

Kommentar fra Peter F. Schjøtt, formand for Dansk Planteskoleejerforening

„Vi vil gerne slå fast at Dansk Planteskoleejerforening ønsker lige konkurrencevilkår, og at leverancer naturligvis skal overholde de krav der er fremsat i licitationsmaterialet, hvilket vi har påpeget ved flere lejligheder internt i foreningen.

Det har undret os at hverken Konkurrencestyrelsen eller Plantedirektoratet kunne medvirke til afgørelser i sagen. Sagen har også vist at ved handel mellem landene i EU, kontrollerer Plantedirektoratet kun til artsniveau, så det er svært at komme igennem med klager over landegrænserne.

Behovet for et ankenævn er derfor helt klart. Planteskoleejerforeningen igangsatte, efter omtale af den meget dårlige leverance, et arbejde med at etablere et ankenævn allerede sidste sommer. Vi forventer en endelig præsentation på vores generalforsamling i juni. Vi håber så at den præventive virkning gør at der ikke bliver brug for ankenævnet.

Sagen er klar, vi ønsker fair play og gode planter fra danske planteskoler med ægte redegørelse for størrelse og kvalitet. Vi har løbende fokus på dette emne. Sagen har endvidere vist at der er et stort behov for uddannelse af de folk der modtager planterne så de er i stand til at se om planterne har den rette kvalitet ved leveringen. Vi deltager gerne i et samarbejde om dette. Samtidig ønsker vi ligeledes fair play fra landskabsarkitekter og byggherre så der ikke laves om på planer efter igangsættelse af projekter.“

til at afgøre om der reelt leveres den efterspurgte varer og at man derfor betaler for det man har bestilt og udbudt.

Derfor er modtagekontrollen så vigtig. Og fordi den svigtede, gik det galt i denne sag. Tit er det ikke engang bestilleren der udfører modtagekontrollen. Det bør derfor overvejes om en planteleverance egner sig til udlicitering eller om det er bedre at gå direkte til sin planteleverandør.

Modtagekontrollen skal hvile på et professionelt grundlag der tjener både udbyder og leverandør og tilsidesætter enhver mistanke. Kunderne skal kunne stole på at de leverede planter er sortsægte. Ellers giver det ingen mening at beskrive dem i udbuddet.

Planteskoling på stedet

Modtageren af planterne har på skrift meddelt klageren at man har taget situationen til efterretning, men har også klaget over flere af planterne. Planteleverandøren har erkendt at der er kloner som ikke er identiske med udbudsmaterialet og har tilbudt at

udskifte alle de træer hvor der er tvivl om sortsægheden. Planteskolen har velvilligt løbende udskiftet de træer som modtageren ikke kunne acceptere.

Flere træers vækst hæmmes af manglende dræn. For dem vil det være svært at sige om dårlig vækst skyldes plantematerialet eller vækstvilkårene. På grund af omstændighederne står planteleverandøren på forhånd dårligt i sagen, og har derfor også bedt om at drænproblemet løses.

Planteskolen har ligeledes tilbudt at beskære træerne på plantestedet fordi de ifølge planteskolen stammer fra to forskellige partier og derfor er lidt forskellige rent beskæringsmæssigt. Det havde ikke været nødvendigt hvis planterne var konditions-mæssigt leveret. Men det er måske en del af branchens fremtid. □

De implicerede parter optræder anonymt i artiklen. Det har været forudsætningen for at kunne bringe den.

FORFATTER
Anne Fischer Stausholm er landskabsarkitekt med eget rådgivende firma.

GOLDONI

Lidt mere enkelt -
meget mere driftssikkert

Transcar

22 - 67 hk og 4 hjulstræk
Knækstyret eller forhjulstyret
3 vejs tiplad - op til 2.600 kg.

www.jutek.dk - tlf. 70 220 420

JUTEK